

HET MOERDIJKPANEL OVER DEMENTIE 2018

Gemeente Moerdijk

Januari 2019

COLOFON

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam
020-3084800

Rapportnummer

2019/010

Datum

Januari 2019

Opdrachtgever

Gemeente Moerdijk

Auteurs:

Lisa Nannes
Davinia Wilson

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

INLEIDING

Aanleiding en doel van het onderzoek

De gemeente Moerdijk wil graag weten hoe bekend inwoners zijn met dementie en de klachten en symptomen die daarbij horen. Daarnaast wil de gemeente nagaan of het aanbod van voorzieningen voor mensen met dementie en hun mantelzorgers voldoende is.

In 2016 is ook een onderzoek over dementie uitgevoerd. De resultaten van dit onderzoek zijn, waar mogelijk, vergeleken met de resultaten van het onderzoek uit 2016. De vragenlijst kon worden ingevuld van 16 november tot en met 2 december 2018.

Respons

Voor dit onderzoek is het Moerdijkpanel benaderd. Daarnaast heeft de gemeente mantelzorgers opgeroepen aan het onderzoek mee te doen. Zij moesten zich dan als panellid aanmelden. De 1.020 panelleden zijn via een persoonlijke e-mail uitgenodigd. Bij 3 personen kon de uitnodiging niet worden bezorgd vanwege een foutief e-mailadres of een volle mailbox. In totaal hebben 470 panelleden deelgenomen aan het onderzoek. Dit is een respons van 46 procent, voldoende om betrouwbare uitspraken te kunnen doen.

Analyse

Om onder- en oververtegenwoordiging op basis van geslacht en leeftijd te corrigeren zijn de uitkomsten van deze kenmerken gewogen. Indien percentages niet optellen tot 100 procent heeft dit te maken met afrondingsverschillen.

De antwoordcategorieën 'weet niet' en 'geen antwoord/niet van toepassing' zijn in dit rapport buiten de analyse gehouden.

- ✓ In deze blokken worden significante verschillen beschreven tussen panelleden die iemand met dementie kennen en panelleden die niemand met dementie kennen en tussen de verschillende leeftijdsgroepen.

BELANGRIJKSTE RESULTATEN

Dementie in de omgeving

- Het aandeel panelleden dat iemand met dementie kent, is gedaald van 62 procent (2016) naar 56 procent (2018).
- De meesten zullen, als iemand in hun omgeving vaak zaken kwijtraakt of zich dingen niet meer kan herinneren, met de familie van deze persoon erover praten. (76%).
- Merendeel geeft aan op een zoekende oudere af te stappen en hulp te bieden (71%), dit is meer dan in 2016 (67%).

Kennis over dementie

- Bij een 'niet pluis'-gevoel over een bekende (en een vermoeden van dementie bij deze persoon) denken de meeste panelleden terecht te kunnen bij de partner of familie van deze persoon (69%) of bij de huisarts (63%).
- Informatie over dementie zou men vooral zoeken op internet (93%). Een op de drie zou (ook) de huisarts hiervoor bezoeken.
- De omgangstips van Alzheimer Nederland zijn bij bijna de helft (48%) van de panelleden bekend. In 2016 was 37 procent hier bekend mee. Deze omgangstips vindt men vooral via (de website van) Alzheimer Nederland.
- De 10-signalenkaart van de gemeente Moerdijk is bij 28 procent van de panelleden bekend (14% heeft de kaart wel eens gezien). Het merendeel (72%) kent de 10-signalenkaart niet. Van de panelleden die de kaart kennen, weet een op de drie dat er een telefoonnummer op staat waar men naartoe kan bellen bij vragen of zorgen over iemand met dementie.

Mantelzorg en dementie

- Vijftien procent is mantelzorg van iemand met dementie of is dit in het verleden geweest. Zij besteden gemiddeld 18 uur per week aan het verlenen van mantelzorg.
- De meeste panelleden die mantelzorg verlenen aan iemand met dementie, geven deze zorg aan één of beide ouders (63%).
- In de meeste gevallen (31%) is de persoon aan wie de panelleden mantelzorg verlenen, opgenomen (alleen bij de huidige mantelzorgers).

Mantelzorgondersteuning

- De meeste mantelzorgers (83%) hebben behoefte aan ondersteuning, vooral iemand die tijdelijk taken kan overnemen of kan helpen bij het aanvragen van ondersteuning of begeleiding. De behoefte aan ondersteuning is ten opzichte van 2016 (69%) gestegen.
- De meeste steun die mantelzorgers ontvangen komt van familie of vrienden (61%).
- De huidige ondersteuning is voor de meeste mantelzorgers voldoende (69%).
- Volgens drie tiende (29%) van de panelleden die mantelzorg verleent aan iemand met dementie is het mogelijk om ontlast te worden door degene die verzorgd wordt deel te laten nemen aan vrijetijdsvoorzieningen. In 2016 was nog 42 procent van mening dat dit kon. Vooral de welzijnsorganisatie kan hier volgens de mantelzorgers bij ondersteunen (77%).
- Een op de drie mantelzorgers (36%) weet waar zij terecht kunnen voor lotgenotencontact, ten opzichte van 2016 (43%) is dat gedaald.

Respijtzorg

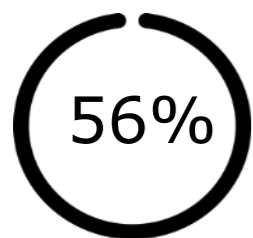
- Vijftien procent van de mantelzorgers maakt(e) gebruik van respijtzorg. Zeventien procent heeft of had wel behoefte aan respijtzorg, maar maakt(e) er geen gebruik van. Men heeft met name behoefte aan opvang thuis (55%) of opvang buitenshuis (46%).
- Mantelzorgers die wel behoefte hebben (gehad) aan respijtzorg maar hier geen gebruik van maken/maakten geven hiervoor vooral de onbekendheid met respijtzorg (of het ontbreken van respijtzorg ten tijde van het verlenen van de mantelzorg) als reden.

KENMERKEN VAN DEMENTIE

Vergeetachtigheid belangrijkste kenmerk van dementie

Aan de panelleden is een lijst met symptomen en signalen voorgelegd, waarvan zij hebben aangegeven welke kenmerkend zijn voor dementie. Net als in 2016 is het grootste deel van de panelleden van mening dat vergeetachtigheid een belangrijk symptoom is van dementie: zowel het vergeten van recente gebeurtenissen (93%) als het steeds stellen van dezelfde vragen (85%). Ook problemen hebben met dagelijkse handelingen, zoals het omgaan met geld, boodschappen doen of persoonlijke verzorging en moeite met het vinden van de weg zijn volgens acht op de tien panelleden signalen van dementie.

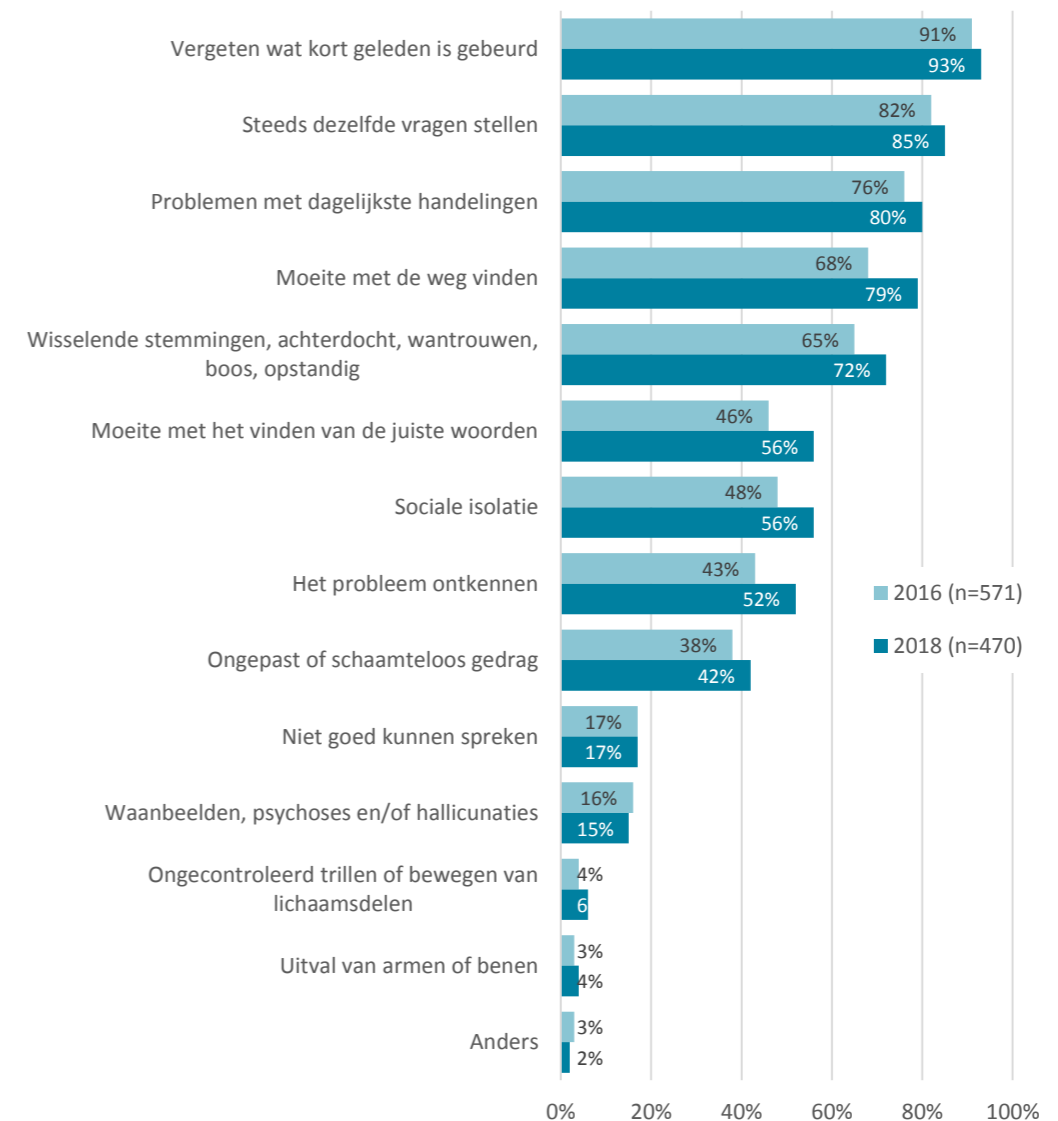
✓ Veranderingen in gedrag (wisselende stemmingen, ongepast gedrag, sociale isolatie) en uitval of ongecontroleerd bewegen van lichaamsdelen worden significant vaker als symptomen van dementie genoemd door panelleden die iemand kennen met dementie.

van de panelleden kent iemand met dementie. In 2016 was dat 62%.

Figuur 1

Welke van onderstaande symptomen/signalen zijn volgens u kenmerken van dementie?
Meerdere antwoorden mogelijk

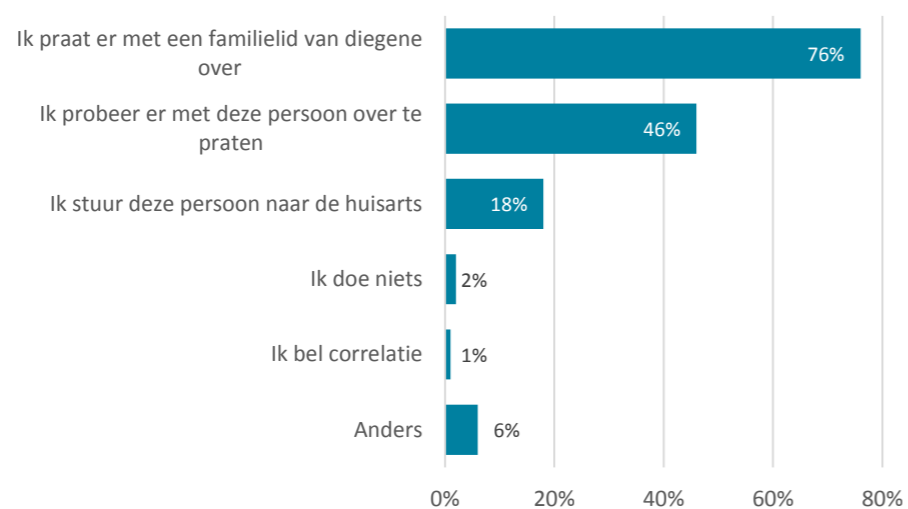
DEMENTIE IN DE OMGEVING

Panelleden praten vooral met familieleden van personen die vergeetachtig worden

Driekwart van de panelleden geeft aan dat als iemand in de omgeving vaak dingen kwijt raakt of zich zaken niet meer kan herinneren zij dit met een familielid van de desbetreffende persoon zou bespreken. Bijna de helft probeert het gesprek erover aan te gaan met de persoon zelf, een op de vijf zou deze persoon naar de huisarts sturen. Ook in 2016 gaf het merendeel er de voorkeur aan een dergelijke situatie met een familielid van degene die vergeetachtig is te willen bespreken.

Figuur 2

Als iemand in uw omgeving vaak zaken kwijt raakt of zich dingen niet meer kan herinneren en dit valt u op, wat doet u dan? (n=470) meerdere antwoorden mogelijk

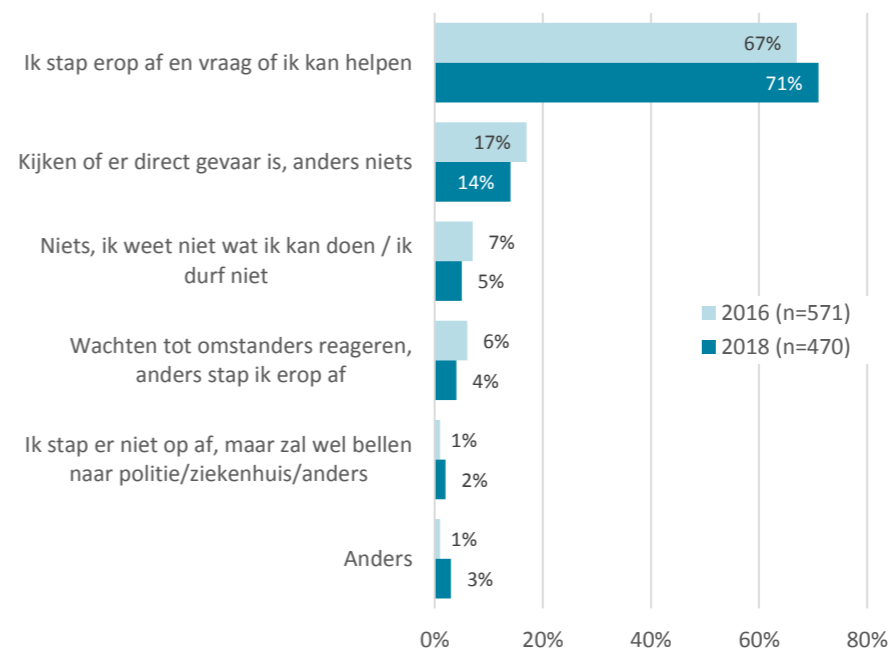

Merendeel biedt hulp aan zoekende oudere

Zeven op de tien panelleden zeggen op een oudere af te stappen en hulp aan te bieden als zij het idee hebben dat deze 'zoekende' is. Veertien procent geeft aan er alleen op af te stappen als er direct gevaar dreigt voor deze persoon, een kleiner aandeel zal alleen in actie komen als anderen niet reageren. In 2016 was de actiebereidheid ongeveer gelijk.

Figuur 3

Als u op straat een oudere persoon alleen ziet lopen, terwijl deze de indruk maakt dat hij/zij aan het 'zoeken' is, wat doet u dan?

KENNIS OVER DEMENTIE

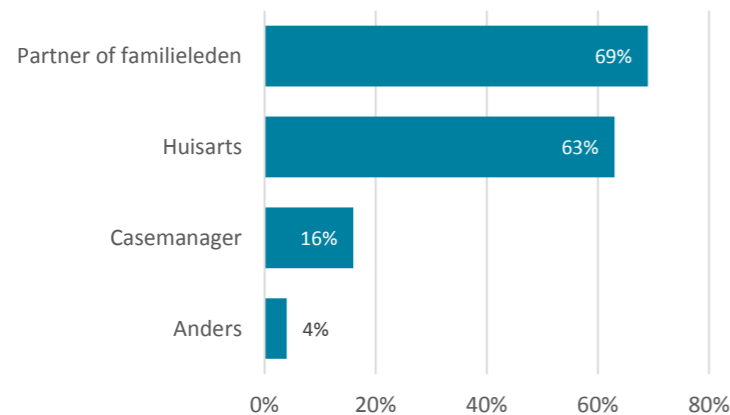
Partner of familieleden en de huisarts worden het meest genoemd om naartoe te gaan bij vermoedens van dementie

Als panelleden zich zorgen maken ('niet pluis'-gevoel) over bijvoorbeeld een familielid, vriend(in), buurman/-vrouw of een andere bekende en zij vermoeden dat deze persoon lijdt aan dementie, denken de meesten hiermee terecht te kunnen bij de partner of familie van de persoon in kwestie. Ook zal een groot deel van de panelleden zich met deze zorgen wenden tot de huisarts. Zestien procent geeft aan hiervoor de casemanager dementie te benaderen. De panelleden die de categorie 'anders' hebben gekozen, noemen hier onder andere de wijkzuster.

In 2016 waren de partner/familie of de huisarts ook degenen die als eerste benaderd zouden worden bij het vermoeden van dementie.

Figuur 4

Weet u waar u terecht kunt bij 'niet pluis'-gevoel en vermoeden van dementie? (n=470) meerdere antwoorden mogelijk

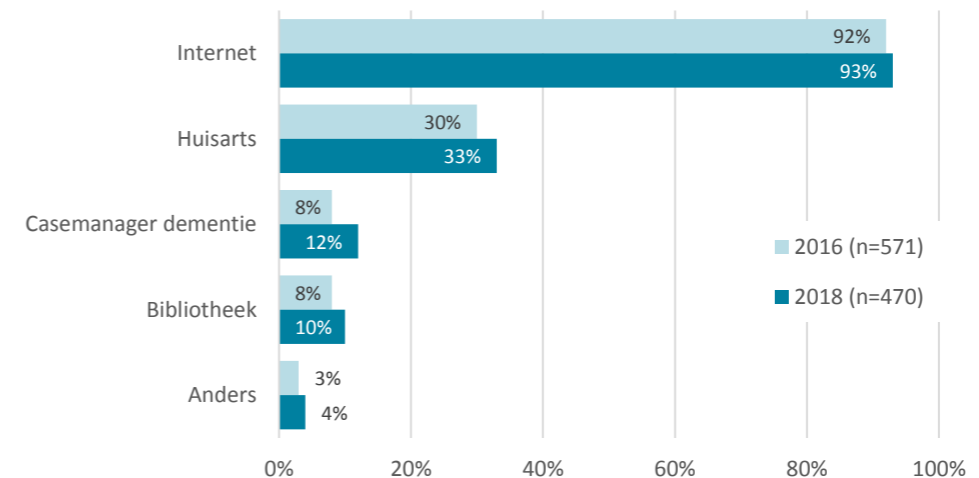

Informatie over dementie wordt vooral gezocht op internet

Net als in 2016 zouden bijna alle panelleden, als zij informatie zoeken over dementie, dit zoeken op internet. Een op de drie zou hiervoor de huisarts bezoeken, 12 procent vraagt deze informatie op bij de casemanager dementie en een tiende zoekt informatie in de bibliotheek over dementie.

Figuur 5

Waar zou u informatie over dementie zoeken? Meerdere antwoorden mogelijk

✓ 65-plussers noemen vaker de huisarts als bron van informatie over dementie.

Casemanager dementie

De casemanager dementie zet zich in om iemand met dementie zo lang mogelijk in de eigen, vertrouwde omgeving te laten wonen. Het omgaan met dementie is niet altijd even gemakkelijk. Het is belangrijk dat mantelzorgers niet overbelast raken. Om dat te voorkomen helpt de casemanager dementie met informatie, tips en adviezen. Door samen te werken met een groot aantal zorg- en dienstverleners in de regio, weet de casemanager dementie precies waar welke zorg te krijgen is.

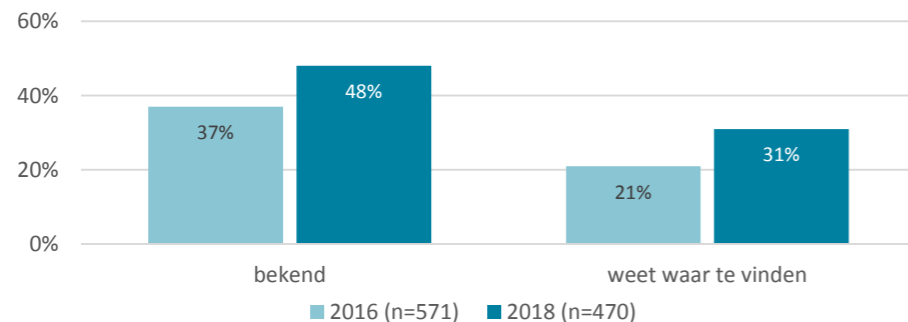
OMGANGSTIPS

Bekendheid omgangstips gestegen

Alzheimer Nederland heeft tien tips opgesteld om goed om te gaan met iemand die dementie heeft (zie kader hiernaast). Waren in 2016 bijna vier op de tien panelleden bekend met deze tips, in 2018 geeft bijna de helft aan deze omgangstips te kennen. Ook weet een groter aandeel waar deze omgangstips te vinden zijn. Zij noemen vooral (de website van) Alzheimer Nederland (of de Alzheimerstichting), daarnaast wordt het 'googlen' van Alzheimer genoemd als manier om deze informatie te vinden. Een enkeling heeft deze informatie via de gemeente, bibliotheek of huisarts ontvangen.

Figuur 6

Bekendheid omgangstips en waar ze te vinden

- ✓ Panelleden die iemand met dementie kennen zijn beter bekend met de tien omgangstips (62%) dan panelleden die niemand met dementie kennen (31%).
- ✓ Panelleden van 65 jaar en ouder kennen de tien omgangstips vaker dan jongere panelleden.

alzheimer
nederland

De tien omgangstips van Alzheimer Nederland

1. Bied veiligheid door vriendelijk en geduldig te zijn.
2. Praat rustig, duidelijk en langzaam. Gebruik korte zinnen en eenvoudige vragen.
3. Kijk goed of u wordt begrepen: maak oogcontact en blijf op ooghoogte. Ondersteun waar mogelijk uw woorden met lichaamstaal.
4. Vermijd correcties en vragen waarbij iemand uit zijn recente verleden moet putten.
5. Negeer mensen in gesprekken en activiteiten niet. Betrek ze, dan voelen zij zich als persoon erkend.
6. Zeg wat u gaat doen.
7. Wees bemoedigend in uw contact. Wijs mensen niet op hun beperkingen, maar benadruk wat goed gaat.
8. Vat kritiek of boosheid niet meteen persoonlijk op.
9. Wees flexibel. Bekijk per situatie wat u het beste kunt doen voor personen met dementie.
10. Overweeg het informeren van partner, familie, vrienden of huisarts (indien nodig).

10 SIGNALENKAART

10-signalenkaart

Binnen de gemeente Moerdijk is een 10-signalenkaart ontwikkeld. Hierop staan op overzichtelijke wijze de 10 signalen genoemd die kunnen duiden op dementie. Deze kaart is verspreid onder alle Moerdijkse inwoners van 65 jaar en ouder. Verder is de kaart op verschillende goed bezochte plekken in de gemeente (zoals de bibliotheek, bij huisartsen, huizen van de wijk, etc.) neergelegd zodat geïnteresseerden deze kaart kunnen meenemen.

WEET U HOE U DEMENTIE KUNT HERKENNEN? De 10 signalen van dementie

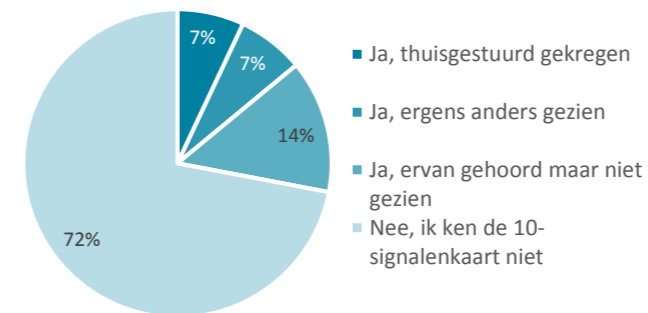
<p>1 Vergeetachtigheid</p> <p>Eén van de meest voorkomende symptomen is het vergeten van nieuwe informatie.</p>	<p>6 Slecht beoordelingsvermogen</p> <p>Het wordt steeds lastiger om situaties in te schatten en keuzes te maken.</p>
<p>2 Problemen met dagelijkse handelingen</p> <p>Gewone dingen gaan steeds moeilijker. Denk aan hobby's en het regelen van financiën.</p>	<p>7 Terugtrekken uit sociale activiteiten</p> <p>Problemen met hobby's, sport en het voeren van gesprekken. Minder ondernemen. Lang voor de tv zitten en langer slapen.</p>
<p>3 Vergissingen met tijd en plaats</p> <p>Het besef van tijd wordt minder en de weg vinden wordt moeilijker.</p>	<p>8 Veranderingen in gedrag en karakter</p> <p>Veranderingen zoals verwardheid, achterdocht, depressiviteit, angst en stemmingswisselingen.</p>
<p>4 Taalproblemen</p> <p>Met dementie kan het moeilijk zijn een gesprek te volgen. Woorden en namen worden vergeten. Praten gaat minder vloeiend.</p>	<p>9 Onrust</p> <p>Symptomen van dementie zijn o.a. onrust, angst en gepriktheid.</p>
<p>5 Kwijtraken van spullen</p> <p>Spullen op vreemde plekken neerleggen en kwijtraken.</p>	<p>10 Visuele problemen</p> <p>Problemen bij het lezen, afstand inschatten en onderscheiden van kleur of contrast.</p>

Merendeel panelleden kent 10-signalenkaart niet

Veertien procent van de panelleden heeft de 10-signalenkaart wel eens gezien, een gelijk deel heeft er wel eens van gehoord, maar de kaart zelf nog niet gezien. Bijna driekwart kent de 10-signalenkaart niet.

Figuur 7

Bekendheid 10-signalenkaart (n=470)

Op de 10-signalenkaart staat een telefoonnummer vermeld, waar men naartoe kan bellen als men vragen heeft of men zich zorgen maakt om iemand met dementie. Twee derde van de panelleden die de signalenkaart kent (of ervan gehoord heeft) wist niet dat dit nummer op de kaart staat, slechts een enkeling heeft wel eens naar dit telefoonnummer gebeld.

- ✓ Panelleden die iemand met dementie kennen, zijn beter bekend met de 10-signalenkaart dan panelleden die niemand kennen met dementie.
- ✓ Onder 65-plussers is de bekendheid met de 10-signalenkaart groter dan onder jongere panelleden.

MANTELZORG EN DEMENTIE

Vijftien procent is mantelzorg van iemand met dementie

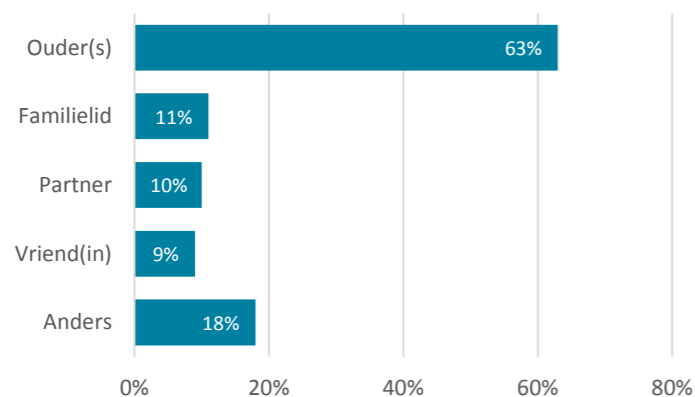
Van de panelleden is 15 procent mantelzorg van iemand met dementie, of is dit in het verleden geweest. In 2016 was dit 13 procent. Net als in 2016 besteden mantelzorgers gemiddeld 18 uur per week aan het verlenen van deze zorg. Aan alle panelleden die mantelzorg verlenen of hebben verleend aan mensen met dementie is een aantal vragen voorgelegd over de aard van de mantelzorg die zij verlenen en over mantelzorgondersteuning.

Vooral mantelzorg van ouder(s)

De meeste panelleden die mantelzorg verlenen aan iemand met dementie, geven deze zorg aan één of beide ouders, op afstand gevolgd door familie, de eigen partner of een vriend of vriendin. Binnen de categorie 'anders' wordt met name mantelzorg voor een buurman of buurvrouw genoemd.

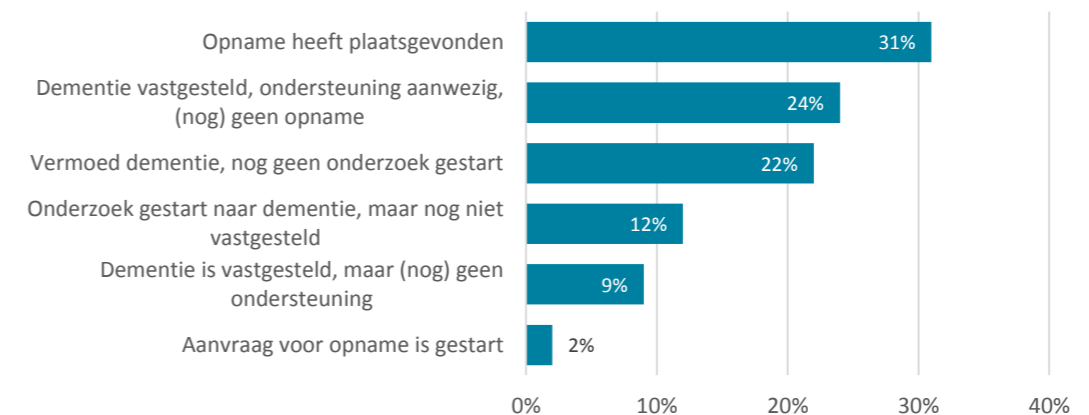
Figuur 8
Voor wie bent/was u mantelzorg? (n=85)

In meeste gevallen van mantelzorg is dementie vastgesteld

In de meeste gevallen is de persoon aan wie de panelleden mantelzorg verlenen, opgenomen. Bij een kwart is dementie wel vastgesteld en is er ook ondersteuning aanwezig, maar is er (nog) geen sprake van opname. Een op de vijf panelleden vermoedt dat er wel sprake is van dementie, maar geeft aan dat er nog geen onderzoek naar gestart is. Bij 12 procent is dit onderzoek wel gestart, maar is dementie nog niet vastgesteld. Negen procent heeft (nog) geen ondersteuning ontvangen, bij 2 procent is de procedure gestart voor de opname.

Figuur 9
Welke omschrijving is het meest van toepassing op uw huidige situatie? (n=24)

MANTELZORGONDERSTEUNING

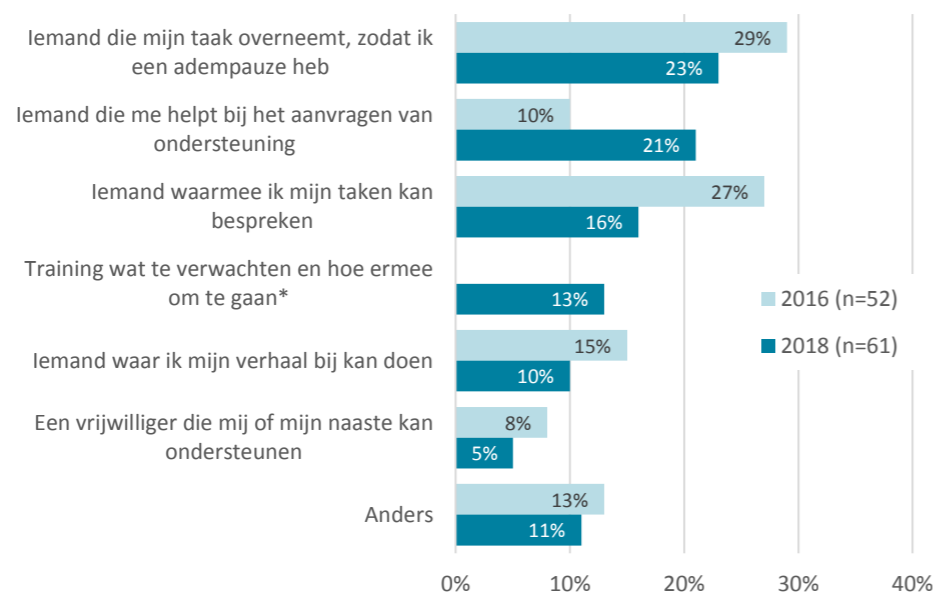
Meeste mantelzorgers hebben behoefte aan ondersteuning

Ruim vier vijfde van de panelleden die mantelzorg geeft aan iemand met dementie, heeft behoefte aan ondersteuning (83%). Zij zoeken vooral iemand die de taken tijdelijk kan overnemen, zodat ze een adempauze kunnen nemen (23%) en iemand die kan helpen bij het aanvragen van ondersteuning of begeleiding (21%). Iemand om de taken te bespreken (het ziektebeeld van degene die zij verzorgen en de wijze van handelen) is voor 16 procent gewenst, in 2016 was dat nog ruim een kwart van de mantelzorg verlenende panelleden.

In 2016 had 69 procent van de mantelzorgers behoefte aan ondersteuning. Een enkele respondent noemt nog behoefte te hebben aan meer begrip van de werkgever bij mantelzorgtaken.

Figuur 10

Waar heeft u als mantelzorgers het meest behoefte aan (gehad) op gebied van ondersteuning?

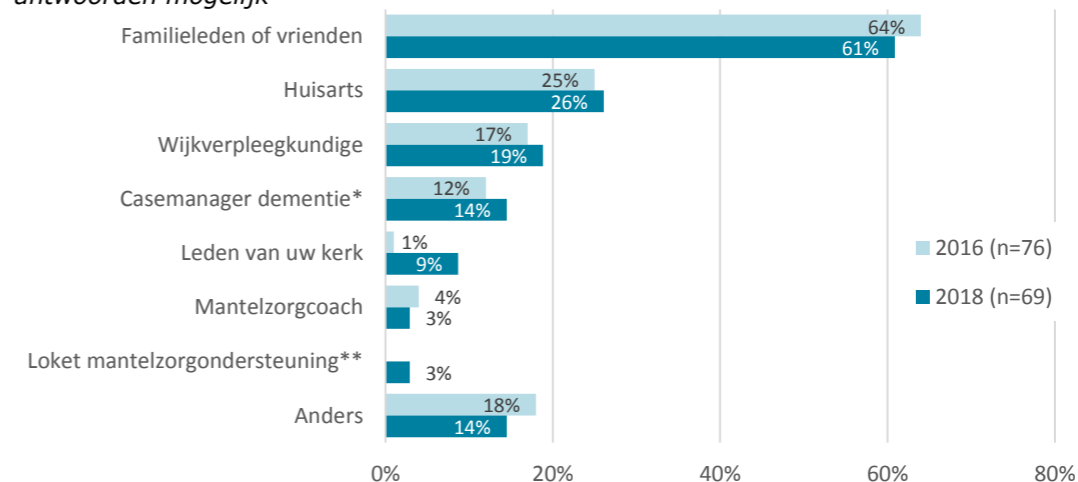
* nieuwe categorie, niet genoemd in 2016

Meeste steun in mantelzorg komt van familieleden

Vier op de vijf panelleden die mantelzorg verlenen, krijgen steun (79%). Net als in 2016 komt deze steun vooral van familie of vrienden. Een kwart ontvangt ondersteuning van de huisarts, een vijfde van de wijkverpleegkundige. Een groter aandeel mantelzorgende panelleden werd/wordt ondersteund door leden van hun kerk, in 2016 was dat 1 procent.

Figuur 11

Ontving / ontvangt u steun bij uw mantelzorgtaken van...? Meerdere antwoorden mogelijk

* In 2016 was dit de dementieconsulent

** nieuwe categorie, niet genoemd in 2016

Huidige ondersteuning vaak voldoende

Voor de meeste panelleden die mantelzorg verlenen aan iemand met dementie is de ondersteuning die zij ontvangen voldoende (69%). Zij geven aan dat het verdelen van de zorgtaken (met name binnen de familie) prettig is en zij altijd wel bij iemand terecht kunnen als er hulp nodig is. Panelleden die aangeven onvoldoende ondersteuning te ontvangen noemen als reden hiervoor dat er (soms in korte tijd) veel geregeld moet worden en dat iemand met dementie voortdurend zorg nodig heeft.

MANTELZORGONDERSTEUNING

Ontlasten van zorg door vrijetijdsactiviteiten

Volgens drie tiende (29%) van de panelleden die mantelzorg verleent aan iemand met dementie is het mogelijk om ontlast te worden door degene die verzorgd wordt deel te laten nemen aan vrijetijdsvoorzieningen, 32 procent is van mening dat dit niet kan en 39 procent weet niet of het mogelijk is. In 2016 was nog 42 procent van mening dat dit kon.

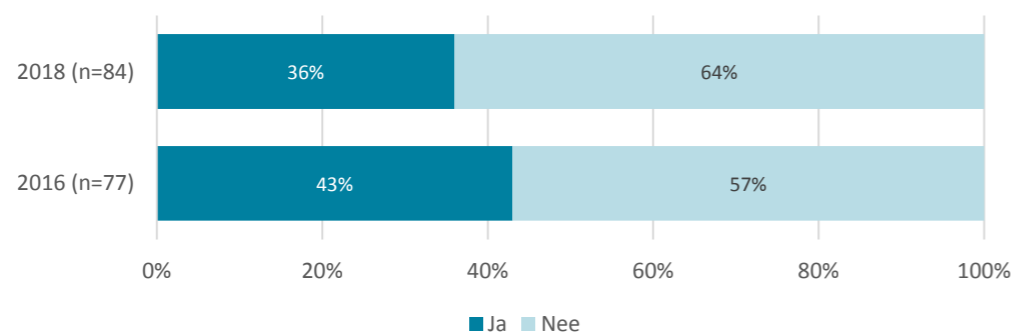
Redenen waarom panelleden denken dat zij op deze manier ontlast kunnen worden, zijn onder meer dat er voor dit doel voldoende activiteiten worden georganiseerd. Ook dagbesteding of het buddyproject van de gemeente worden genoemd als manieren om ontlast te worden. panelleden die denken niet op deze manier ontlast te kunnen worden van hun zorgtaken noemen hiervoor als reden vooral dat degene die zij verzorgen dit niet wil. Wantrouwen jegens vreemden en lichamelijke beperkingen worden ook genoemd.

Een op de drie weet weg naar lotgenotencontact te vinden

Een op de drie mantelzorgers weet waar zij terecht kunnen voor lotgenotencontact. In 2016 was dit nog 43 procent. Men noemt met name het Alzheimer Café, Surplus en internet als plaatsen om lotgenoten te vinden.

Figuur 12

Weet u waar u terecht kan als u behoefte heeft aan lotgenotencontact?

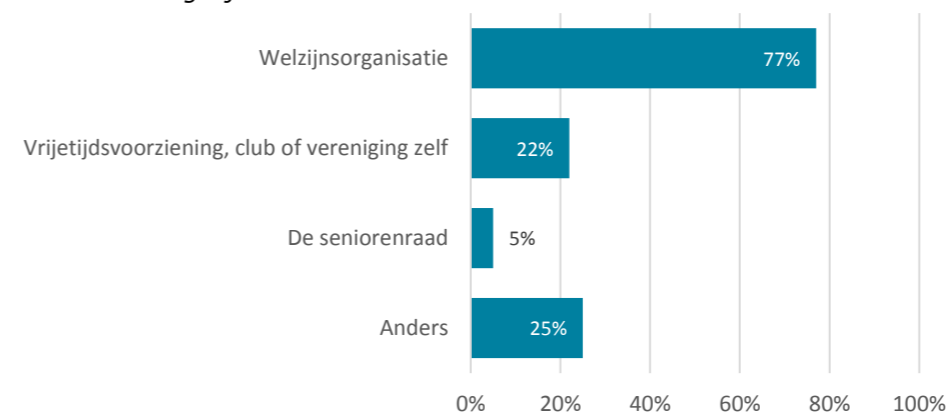

Welzijnsorganisatie belangrijkste speler in ondersteuning

Aan de mantelzorgende panelleden die degene die ze verzorgen willen laten deelnemen aan vrijetijdsvoorzieningen is gevraagd welke organisatie hen hierbij het beste kan ondersteunen. Ruim driekwart (77%) denkt dat de welzijnsorganisatie (voorheen Surplus) dit het beste kan doen. Een vijfde verwacht ondersteuning vooral vanuit de vrijetijdsvoorziening, club of vereniging zelf (22%), een klein aandeel denkt dat de seniorenraad in de eigen kern hier een rol in kan spelen. Ook in 2016 werd Surplus als belangrijkste ondersteuning gezien.

Figuur 13

Wie/welke organisatie kan u daarbij ondersteunen? (n=27) meerdere antwoorden mogelijk

RESPIJTZORG

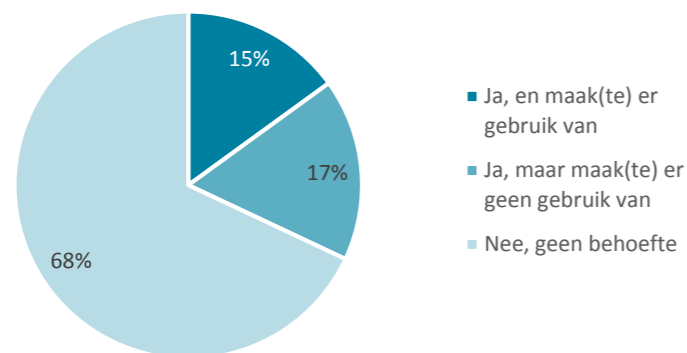
Twee derde mantelzorgers geen behoefte aan respijtzorg

Een op de drie panelleden die mantelzorgers is (geweest) voor iemand met dementie, geeft aan behoefte te hebben (gehad) aan respijtzorg. De helft van hen maakt(e) er ook gebruik van. Panelleden die er wel behoefte aan hadden maar er geen gebruik van maakten, noemen als reden hiervoor vooral dat zij niet van het bestaan van respijtzorg wisten of dat respijtzorg destijds nog niet bestond.

Twee derde van de mantelzorg verlenende panelleden zegt geen behoefte te hebben (gehad) aan respijtzorg. Zij geven aan dat respijtzorg niet nodig is of was omdat zij de zorg zelf aankunnen of een beroep kunnen doen op mensen in hun omgeving.

Figuur 14

Heeft u behoefte (gehad) aan respijtzorg? (n=84)

Respijtzorg

Respijtzorg biedt mantelzorgers de mogelijkheid hun zorgtaken tijdelijk aan een ander over te dragen, zodat hij of zij even tijd voor zichzelf heeft. Er bestaan verschillende vormen van respijtzorg. De opvang kan zowel buitenshuis als thuis worden verzorgd en kan incidenteel of structureel zijn. Ook kan het gaan om een gezamenlijke vakantie van de mantelzorgers en de zorgvrager, waarbij de zorg wordt overgenomen.

Vooraf behoefte aan opvang thuis

Panelleden die behoefte hebben (gehad) aan respijtzorg, geven aan met name geholpen te zijn met opvang thuis (55%). Bijna de helft heeft behoefte aan opvang buitenshuis, bijvoorbeeld in een zorginstelling.

De frequentie van de respijtzorg varieert: iets meer dan de helft (52%) zegt voldoende ontlast te worden bij incidentele respijtzorg, de rest (48%) heeft behoefte aan structurele respijtzorg. Een aantal panelleden noemt nog hoe vaak en hoe lang zij behoefte hebben of hadden aan respijtzorg. Wekelijks tenminste een halve dag wordt een paar keer genoemd.

Figuur 15

Aan welke vorm van respijtzorg heeft/had u behoefte? (n=26) meerdere antwoorden mogelijk

